

Efekty kompensacji przyrodniczej dla żurawia i bąka przy autostradzie A-2

2016-04-27

„Czapla bąk”, taki tytuł nosi jeden z obrazów Józefa Chełmońskiego - malarza przełomu XIX i XX w. Ich tematyką było piękno polskiego pejzażu, niekiedy urozmaicone obecnością ptaków. Żuraw, którego symbol uosabia np. wierność i nieśmiertelność, także stał się motywem identyfikującym dzieła tego artysty. Obydwa gatunki ptaków były od wieków trwałym elementem krajobrazu i kultury.

Odtworzenie siedlisk gniazdowania i żerowania dla żurawia *Grus grus* i bąka *Botaurus stellaris*, występujących w obszarze Natura 2000 Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry PLB080005, jest celem kompensacji przyrodniczej, realizowanej z tytułu budowy autostrady A2 na odcinku Świecko-Nowy Tomyśl. W ramach prac odtworzono dawny, nieużytkowany staw rybny w miejscowości Trzciel Odbudowa, w gminie Miedzichowo. Zagospodarowanie powstałego zbiornika kompensacyjnego, z wyspami i głębozcami, dostosowano do wymogów siedliskowych wymienionych ptaków. Corocznie Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Poznaniu wykonuje monitoring tego obiektu. Raporty są materiałem naukowym oceniającym skuteczność zaprojektowanych rozwiązań.

Historia zbiornika kompensacyjnego, już po czterech latach od jego stworzenia w grudniu 2011 roku, potwierdza szybką, spontaniczną kolonizację gatunków roślin i zwierząt oraz ich dużą różnorodność. Proces adaptacji przyrodniczej, w warunkach ekstensywnego użytkowania zbiornika i przy zróżnicowanych warunkach siedliskowych, doprowadził do wytworzenia się płatów i pasów szuwarów, a także mozaiki zbiorowisk roślin wodnych i lądowych. Już w roku 2015 roślinność szuwarowa objęła prawie 40% powierzchni otwartego lustra wody.

Inwentaryzacja zbiornika w roku 2015 stwierdziła występowanie 57 gatunków ptaków, z czego 36 to awifauna obszarów wodno-błotnych. Od roku 2012 następuje wzrost liczby gatunków lęgowych zasiedlających zbiornik, a przedstawia się następująco: rok 2012 - 4, rok 2013 - 12, rok 2014 - 16, rok 2015 - 17 gatunków. Na uwagę zasługuje gniazdowanie zimorodka w skarpie rowu opaskowego (grobli). Corocznie, przez 3 lata (2013-2015) na zbiorniku przebywał krwawodziób, łyska, czapla biała i siwa, gągoł, gęgawa, czernica, krzyżówka, łabędź niemy, kormoran czarny, mewa śmieszka, perkozek, czajka, pliszka siwa, żuraw.

Gniazdowanie żurawi - jednej pary - stwierdzono już w roku 2015, w bezpośrednim sąsiedztwie zbiornika, w olsie przyległym do rowu opaskowego. Para wodziła młode m.in. na grobli zbiornika, a także na płycznach w jego północnej części. Oprócz gniazdującej pary regularnie obserwowano na zbiorniku nielęgowe żurawie, żerujące na wyspach, w grupach dochodzących do 6-ciu osobników. Obecność bąka (samca) stwierdzono kilkakrotnie w roku 2015, na początku sezonu lęgowego, w trakcie zajmowania terytoriów, w zachodniej części zbiornika. Ostatecznie bąk nie przystąpił do lęgów, choć jego przybycie można uznać za przesłankę wskazującą na stopniowe osiaganie w zbiorniku, korzystnych dla tego gatunku warunków siedliskowych. Od dwóch lat na zbiorniku zdomował się trzciniać, także gatunek szuwarowy, którego liczebność określono na 2-7 par.

Bogactwo przyrody tego zaprojektowanego i ukształtowanego przez człowieka terenu, potwierdza występowanie 22 gatunków motyli, 16 gatunków ważek w tym zalotki większej, 5 gatunków płazów, w tym kumaka nizinnego, 3 gatunków gadów, 9 gatunków ryb. Zbiornik został zasiedlony ponadto przez piźmaki i bobry. Licznie występowały w nim ślimaki z rodziny błotniarkowatych (*Lymnaeidae*) i zatoczkowatych (*Planorbidae*).

Duża bioróżnorodność i szybkie tempo kolonizacji tego miejsca, świadczą także o dobrej kondycji przyrodniczej jego sąsiedztwa oraz regionu. Wyniki zebranego materiału badawczego są analizowane przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim. Stanowią dobry materiał dla prognozowania efektów działań minimalizujących bądź rekultywacyjnych innych inwestycji. Jedną z nich są np. kopalnie odkrywkowe, w wyniku których często powstają zbiorniki wodne. Także w tych przypadkach gospodarczego użytkowaniu zasobów przyrodniczych, niekoniecznie jako działanie dedykowane dla gatunku czy siedliska przyrodniczego, następuje przekształcenie biocenozy, które może pozostawić teren o znacznie większym zróżnicowaniu przyrodniczym niż zastany.

Klangor żurawi i „buczenie” bąka słychać już w obszarze Natura 2000 Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry PLB080005. Ptaki przyleciały i rozpoczynają lęgi. Jest uzasadniona nadzieja, że już w tym roku „miedzichowski” zbiornik kompensacyjny, choć antropogeniczny, zostanie przez nie zaadoptowany jako gościnne miejsce rozrodu i żerowania.